

ალექსანდრა გიორგიძე*

ზოგიერთი კრიმინოლოგიური ასპექტი ქრისტიანული მართლმადიდებლური მოძღვრების მიხედვით, ავტორი – დავით წულაია, თბილისი, 2024

(რეცენზია)

დავით წულაიას ავტორობით გამოცემული წიგნი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტზე დაცული სადისერტაციო ნაშრომია, რომელიც შედგება ოთხი თავისაგან: 1. დანაშაული და დანაშაულობის კონცეფცია; 2. დამნაშავის კონცეფცია; 3. დანაშაულ(ობ)ის დეტემინანტები, და 4. დანაშაულ(ობ)ის პრევენცია. ნაშრომი სრულიად ახალი სიტყვაა ქართულ კრიმინოლოგიაში, რადგან ქრისტიანული მართლმადიდებლური მოძღვრების მიხედვით კრიმინოლოგიური საკითხები დღემდე არ ყოფილა გამოკვლეული საქართველოში.

ნაშრომის მეცნიერულ ორიგინალურობაზე მიუთითებს არაერთი ფაქტი. მაგალითად, ნაშრომში კრიმინოლოგიური საკითხები გაანალიზებულია არა მხოლოდ ქრისტიანული მოძღვრების წრილში, არამედ ფილოსოფიური და პოზიტიური მეცნიერებების პოზიციებთან შეპირისპირების ფონზე, და რაც მთავარია ემპირიული კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით. საგულისხმოა, რომ ავტორმა ასევე გაანალიზა საღვთო და პოზიტიური სამართლის თავსებადობის საკითხებიც. კარგად არის ასევე ნაჩვენები ქრისტიანული მოძღვრების უპირატესობაც როგორც, ზოგადად მეცნიერებასთან, ასევე პოზიტიურ სამართალთან მიმართებაში. ავტორი ყურადღებას უთმობს საღვთო და კონვენციური მორალის საკითხს და აღნიშნავს, რომ კონვენციური მორალი, რომელიც პოზიტიური სამართლისთვის განმსაზღვრელია, ვერ გამოდგება ჭეშმარიტების საზომად, რადგან კონვენციური მორალი, რომელიც ეფუძნება საზოგადოების მნიშვნელოვანი უმრავლესობის წარმოდგენებს იცვლება დროის შესაბამისად, რაც წარმოშობს ხარვეზების არსებობას პოზიტიურ სამართალში.

ნაშრომში მრავალი საინტერესო მეცნიერული სიახლე, დასკვნა თუ რეკომენდაციაა მოცემული, არა მხოლოდ თეორიული საკითხების სიღრმისეული გააზრების, არამედ პრაქტიკული, კერძოდ კი, მართლმსაჯულების, სასჯელალსრულებისა და საკანონმებლო სრულყოფის თვალსაზრისით.

დადებითად უნდა შეფასდეს ისიც, რომ ნაშრომის ტექსტი დანერგულია მარტივი ენით და ლაკონურად, რომელშიც გამოყენებულია სქემები და გრაფიკები. გარდა ამისა, ყველა საკვლევი თემა სრულდება შეჯამებით. ასეთი მიდგომა მისასალმებელია, რადგან იგი მკვლევარს და რიგით ობივატელს, უადვილებს შინაარსობრივად რთული და კომპლექსური საკითხების აღქმას და ავტორისეული მსჯელობების და პოზიციების იდენტიფიცირებას.

ნაშრომის პირველ თავში, შესანიშნავად არის გამოკვლეული ცოდვის, დანაშაულისა და დანაშაულობის ნორმატიული ასპექტი და ბიბლიის სამართლებრივი ბუნება. ძალიან საინტერესოა დანაშაულის საკანონმდებლო და დანაშაულობის კრიმინოლოგიურ ცნებებში ტრანსცედენტური ასპექტების კვლევა.

ავტორი მართებულად უსვამს ხაზს ცოდვისა და დანაშაულის კორელაციას. ბიბლიის სამართლებრივი ბუნების კვლევისას ავტორი ავლენს საკითხის ღრმა განსწავლულობასა და

* სამართლის დოქტორი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი.

სიღრმისეული კვლევის შესაშურ უნარს. ის არაერთ საყურადღებო მიგნებას გვიზიარებს, როგორცაა მაგალითად ის, რომ პოზიტიური სამართალი ტრანსცენდენტურია, პოზიტიური სამართალი დიდნილად დაფუძნებულია ბიბლიურ პრინციპებზე და სხვა. ავტორი დამაჯერებლად ასაბუთებს ცოდვის და დანაშაულის შინაარსის მსგავსებას, მათ ერთიან ბუნებას. ამასთანავე, ავტორი სავსებით მართებულად აღნიშნავს, რომ: „სისხლის სამართლის დანაშაულის ცოდვის გამოვლინების ფორმად შეიძლება საუბარი პირობითად. დანაშაული უპირობოდ რომ ჩაითვალოს ცოდვის გამოვლინების ფორმად, მაშინ სისხლის სამართლის ნორმა უნდა შეესაბამებოდეს ქრისტიანულ მორალს, სჯულს, მცნებას, პრინციპს, კონცეპტს და ა.შ.“ რა თქმა უნდა, უპირობოდ ყოველი ცოდვა თანამედროვე სისხლის სამართალში არ არის მიჩნეული დანაშაულად, მაგრამ აქ მთავარი ისაა, რომ დანაშაულს და ცოდვას ერთი ბუნება და ფესვები აქვთ.

ნაშრომის მეორე თავში, კარგად არის გადმოცემული ადამიანის დუალისტური ბუნება, რომლის სწორი გააზრებითაც ძალიან ბევრ კითხვას შეიძლება გაეცეს პასუხი. ის რომ ადამიანი იცის რა არის კარგი (კეთილი), მაგრამ მაინც ირჩევს ცუდს (ბოროტს) ეს სწორედ მისი ბუნების გამოვლინებაა, მაგრამ მიუხედავად დუალიზმისა, როგორც ეს ნაშრომში სწორად არის აღნიშნული, ადამიანს მაინც აქვს არჩევანის საშუალება კეთილსა და ბოროტს შორის, და სწორედ ამ არჩევანის გაკეთების უნარიდან გამომდინარე ფასდება ადამიანი და მისი საქციელი. თუ ადამიანი დაადგება ბოროტ გზას, ის დაიმსახურებს სასჯელს, ხოლო სიკეთის გზაზე დადგომით, როგორც ეს მითითებულია ნაშრომში „სიკეთის ქმნით, ადამიანი ემსგავსება ღმერთს, ხოლო ცოდვების ჩადენითა და ვნებების დაკმაყოფილებით, ადამიანი ემსგავსება ბოროტს“. მაგრამ მიუხედავად ამისა, როგორც მართებულად ასკვნის ავტორი „ადამიანს ობიექტურად აქვს უნარი და შესაძლებლობა გახდეს ნორმალური, თუკი მოიპოვებს სულიწმინდის მადლს“.

არ შეიძლება არ დაეთანხმო ნაშრომში განვითარებულ მსჯელობას დამნაშავის ვიქტიმოლოგიურ ასპექტებზე, სადაც ავტორი აღნიშნავს, რომ დამნაშავის ვიქტიმოლოგიური ასპექტების კვლევა შეუძლებელია თეოლოგიური სწავლებისადმი გვერდის ავლით. ავტორი სწორად უთითებს პირველი ცოდვის დოქტრინაზე და აკეთებს მართებულ დასკვნას, რომ: „დამნაშავე, პირველი რიგის დაზარალებულია და თავად დანაშაულის მსხვერპლზე მეტად ზარალდება. რატომ? იმის გამო, რომ ცოდვის მოუნანიებლობის შემთხვევაში ხდება ადამიანის უკვდავი თვისების მქონე სულის მოკვდინება“. როცა დამნაშავე დანაშაულს ჩადის, ის მსხვერპლს (სხვას) აყენებს ფიზიკურ, მატერიალურ, ფსიქიკურ ზიანს, რაც არაფერია იმასთან შედარებით, რასაც ის საკუთარ თავს უშავებს, რადგან სულიერ განადგურებაზე უფრო მეტი ზიანის მიყენება ადამიანისთვის შეუძლებელია.

ნაშრომის მესამე თავში საინტერესოაა განხილული დანაშაულობის დეტერმინანტები პირველი ცოდვის მიზეზისა და ვნებათა დახასიათების მიხედვით. ნაშრომში ცხადად არის ნაჩვენები ვნებათა გავლენა ადამიანის საქციელზე და მათი სახიფათო ეფექტი. ეს საკითხი იმ მხრივაც არის საინტერესო, რომ ხშირად, როცა ჩვენ ვერ ვხსნით ადამიანის მოქმედების მოტივაციას, ან ის ჩვენთვის არ არის თვალნათელი და ერთი შეხედვით გაუგებარია, მისი საფუძველი (მიზეზი) სწორედ ვნებებში უნდა ვეძებოდ.

მესამე თავის მესამე ქვეთავში ავტორი საინტერესოდ მსჯელობს ვნების (ცოდვის) კონცეპტზე მეცნიერებაში, განიხილავს ვნების მიმართ დიქტომიურ დამოკიდებულებას დადებითობის და უარყოფითობის კუთხით. ავტორი სწორად აღნიშნავს, რომ: „თუკი, ქრისტიანული მოძღვრებით, ცოდვა და ვნება ყოველთვის უარყოფითი მოვლენაა (მცირე გამონაკლისე-

ბის გარდა), საზოგადოების უმრავლესობა და მეცნიერება მათ დადებით მოვლენადაც განიხილავს. სახელმწიფო, ზოგ შემთხვევაში ახდენს მათ ლეგიტიმაციასაც.“ ასევე საგულისხმოა მისი შემდეგი მსჯელობა: „სახელმწიფოს მხრიდან ცოდვის დაკანონება დაუშვებელია, რადგან პოზიტიური სამართალი არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს მორალს. თუ ეს ასეა, მაშინ ნებისმიერი სხვა უზნეო საქმიანობის ლეგიტიმაციაც (სამართლებრივი სიკეთის რანგში აყვანა), რომლის ნეგატიური შედეგები მეცნიერულადაც მტკიცდება, არა მხოლოდ გაუმართლებელია, არამედ ააშკარავებს სახელმწიფოს ბრალეულობას იმ გარემო-პირობების შექმნაში, რომელშიც ადამიანს დანაშაულის ჩადენის გარდა სხვა გზა არ რჩება. გამოდის, რომ „დამნაშავე“ არის სახელმწიფოს მიერ შექმნილი გარემოებების მსხვერპლი.“ ამ მსჯელობიდან კარგად ჩანს როგორ აქვს თანამედროვე სამყაროში გადგმული ფესვები ვნებებს და რამდენად აყოლილია მას თანამედროვე „პრაგმატული“ ადამიანი, მათ შორის სახელმწიფოს ჩათვლით.

ნაშრომის მეოთხე თავში საუბარია დანაშაულის პრევენციის მართლმადიდებლურ მოძღვრებაზე, რელიგიის გავლენაზე დანაშაულობასთან ბრძოლის საქმეში და არაერთ კვლევაზე დაყრდნობით დასაბუთებულია, რომ რელიგია პოზიტიურ როლს ასრულებს დანაშაულის პრევენციის საქმეში. ამ თავში ავტორი განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს ეკლესიური წესით მონანიების მნიშვნელობას დამნაშავის რესოციალიზაციის საქმეში და სამართლიანად ასკვნის, რომ „მონანიება იწვევს მსჯავრდებულის ზნეობრივ გამოსწორებას, სინდისის განმენდას, გონებას უბრუნებს ნორმალურ, საღ აზროვნებას. შესაბამისად, მსჯავრდებული ახდენს საკუთარი საქციელის გადაფასებას, თუ რა ზიანი მიაყენა საკუთარ სულს დანაშაულის ჩადენით.“ ფსიქოლოგიური თვალსაზრისითაც, მონანიების შემთხვევაში ადამიანი უარყოფითად აფასებს საკუთარ დანაშაულს, ის მისთვის მიუღებელი ხდება, ადამიანი ახდენს ასეთი ქმედების ბლოკირებას ფსიქიკაში, რაც ძალიან მძლავრი ფაქტორია სამომავლოდ დანაშაულის ჩადენისაგან თავის შესაკავებლად. ნაშრომში ძალიან კარგად არის დასაბუთებული რაოდენ დიდი მნიშვნელობა აქვს ეკლესიური წესებით აღსრულებულ მონანიებას დანაშაულის პრევენციის და დამნაშავის რესოციალიზაციის თვალსაზრისით. საქმე იმაშია, რომ, დანაშაულ(ობ)ის მიზეზი თავისი არსით ტრანსცედენტურია, რომელიც მოქმედებს ადამიანის გონებაზე და ადამიანში არსებულ ვნებების მეშვეობით. სახელმწიფოს პენოლოგიური პოლიტიკისგან განსხვავებით, როგორც ეს კვლევით დგინდება, ქრისტიანული მართლმადიდებლური ეკლესია, დანაშაულობის პრევენციისა და დამნაშავის რესოციალიზაციის მიზნით, მახვილს მიმართავს დანაშაულ(ობ)ის უშუალო მიზეზების, და არა, სიმპტომების წინააღმდეგ.

წიგნის გაცნობის შემდეგ თამამად შეიძლება ითქვას, რომ დავით წულაიას ნაშრომის სახით ჩვენს წინაშეა ქართულ კრიმინოლოგიურ ლიტერატურაში (და არა მარტო ქართულ) გამორჩეული მეცნიერული კვლევა კრიმინოლოგიის საკვანძო საკითხებზე, სადაც ახლებურადაა გაანალიზებული დანაშაული და დანაშაულობა, დამნაშავის პიროვნება, დანაშაულ(ობ)ის გამომწვევი მიზეზები და პრევენციის საკითხები. წარმოდგენილი ნაშრომი იძლევა შესაძლებლობას ერთიანობაში, ახლებურად (განსხვავებულად) მოხდეს დანაშაულობის გააზრება. ნაშრომის წაკითხვის შემდეგ ბევრი კითხვა ჩნდება დანაშაულობის, როგორც სოციალური მოვლენის სარწმუნოობასთან დაკავშირებით. ამდენად, წარმოდგენილი ნაშრომი კონცეპტუალურად განსხვავებულ ხედვას, ათვლის წერტილს გვთავაზობს დანაშაულის და დანაშაულობის ახსნა-განმარტების შესახებ, და ის უდავოდ დიდი შენაძენია კრიმინოლოგიური აზროვნების განვითარების კუთხით.